

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра готельно-ресторанної справи, туризму і рекреації

На правах рукопису

ПРОТОЛЮК МИКОЛА СЕРГІЙОВИЧ

**«СТРАТЕГІЯ ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО
ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД»**

Спеціальність: 242 «Туризм та рекреація»

Освітньо-професійна програма Туризм

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:

ТИЩУК ІННА ВОЛОДИМИРІВНА

кандидат економічних наук, доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 7 засідання кафедри

Від 28 листопада 2025 р.

Завідувач кафедри готельно-ресторанної справи,

туризму і рекреації проф. Єрко Ірина Володимирівна

_____ (підпис) ПІБ

ЛУЦЬК-2025

АНОТАЦІЯ

Протолюк М. С. *Стратегія відновлення та розвитку сільського зеленого туризму у післявоєнний період*. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр» спеціальності 242 «Туризм та рекреація» освітньо-професійної програми «Туризм», Луцьк 2025.

У роботі досліджується стратегія відновлення та розвитку сільського зеленого туризму в Україні у післявоєнний період. Розглянуто теоретичні основи, міжнародний та національний досвід, соціально-економічне і екологічне значення сільського туризму.

Проаналізовано вплив війни на туристичну інфраструктуру, ресурсний потенціал сільських територій та наявні туристичні продукти і послуги.

Особлива увага приділена принципам формування стратегії, моделям розвитку туризму та рекомендаціям щодо просування і маркетингу туристичних послуг. Додатково висвітлено перспективи інтеграції туризму з іншими секторами економіки, розвиток локальних брендів та застосування цифрових технологій для залучення туристів.

Запропоновані підходи мають практичне значення для підтримки громад, відновлення економічної активності та формування стратегії сталого розвитку сільських територій.

Ключові слова: сільський зелений туризм, стратегія, ресурсний потенціал, сталий розвиток.

SUMMARY

Protolyuk, M.S. *Strategy for the Restoration and Development of Rural Green Tourism in the Post-War Period*. Qualification Paper for the Degree of Master in the field of 242 “Tourism and Recreation,” Educational and Professional Program “Tourism,” Lutsk, 2025.

The study focuses on the strategy for the recovery and development of rural green tourism in Ukraine in the post-war period. It examines theoretical foundations,

international and national experience, as well as the socio-economic and ecological significance of rural tourism.

The impact of the war on tourism infrastructure, the resource potential of rural areas, and existing tourism products and services are analyzed.

Special attention is given to the principles of strategy formation, models of tourism development, and recommendations for the promotion and marketing of tourism services. The study also highlights prospects for integrating tourism with other sectors of the economy, developing local brands, and using digital technologies to attract visitors.

The proposed approaches have practical significance for supporting communities, restoring economic activity, and shaping a sustainable development strategy for rural areas.

Keywords: rural green tourism, strategy, resource potential, sustainable development

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ.....	7
1.1. Визначення та сутність сільського зеленого туризму.....	7
1.2. Міжнародний та український досвід розвитку сільського туризму.....	16
1.3. Класифікація та соціально-економічне, екологічне значення сільського зеленого туризму.....	21
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	25
2.1. Вплив війни на туристичну інфраструктуру: проблеми та бар'єри розвитку сільського зеленого туризму.....	25
2.2. Оцінка ресурсного потенціалу сільських територій.....	31
2.3. Аналіз наявних туристичних продуктів та послуг.....	34
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЯ ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ.....	43
3.1. Принципи формування стратегії відновлення.....	43
3.2. Моделі розвитку сільського зеленого туризму у післявоєнний період..	46
3.3. Рекомендації щодо просування та маркетингу сільського туризму.....	49
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сільський зелений туризм є важливою складовою розвитку туристичної індустрії та економіки сільських територій. Післявоєнний період характеризується значними руйнуваннями туристичної інфраструктури, скороченням потоку внутрішніх та міжнародних туристів, а також зміною пріоритетів у виборі туристичних послуг. Відновлення та розвиток сільського зеленого туризму є необхідним для відновлення економічної активності сіл, створення робочих місць, підтримки місцевих громад і збереження культурно-історичної та природної спадщини. Тема дослідження є актуальною, оскільки потребує розробки системних стратегій та практичних заходів для відновлення туристичної привабливості сільських територій.

Мета дослідження – розробити стратегію відновлення та розвитку сільського зеленого туризму в Україні у післявоєнний період, що сприятиме економічному, соціальному та екологічному відновленню сільських територій.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати теоретичні підходи та міжнародний досвід розвитку сільського зеленого туризму.
2. Оцінити сучасний стан сільського зеленого туризму в Україні та виявити проблеми його розвитку після війни.
3. Визначити ресурсний потенціал сільських територій для організації туристичних послуг.
4. Розробити стратегічні підходи та моделі відновлення та розвитку сільського зеленого туризму.
5. Запропонувати практичні рекомендації щодо впровадження інновацій, цифрових технологій та механізмів державної підтримки.

Об'єкт дослідження – сільський зелений туризм в Україні.

Предмет дослідження – стратегії, моделі та практичні механізми відновлення та розвитку сільського зеленого туризму на сільських територіях.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та виконання завдань дослідження були використані такі методи:

- аналітичні методи (аналіз наукових джерел, законодавчих актів та статистичних даних, систематизація інформації щодо тенденцій розвитку сільського зеленого туризму;
- емпіричні методи (польові спостереження та оцінка туристичної інфраструктури);
- статистичні та економіко-математичні методи (аналіз динаміки туристичних потоків, фінансових показників та ринку туристичних послуг, використання економіко-математичних моделей для прогнозування розвитку сільського зеленого туризму, обробка статистичних даних за допомогою програмних засобів (Excel).

Наукова новизна: удосконалено комплексний аналіз стану сільського зеленого туризму в Україні у післявоєнний період; розроблено модель стратегії відновлення та розвитку сільського зеленого туризму з урахуванням сучасних тенденцій, інноваційних технологій та потреб місцевих громад.

Практичне значення: отримані результати можуть бути використані органами місцевого самоврядування та туристичними компаніями для планування та реалізації заходів з відновлення туризму; запропоновані методи та рекомендації сприятимуть підвищенню туристичної привабливості сільських територій, створенню нових робочих місць та розвитку місцевої економіки; розроблена стратегія може бути основою для державних і регіональних програм підтримки сільського зеленого туризму.

Апробація результатів та публікації: Тищук І. В., Протолюк М.С. СІЛЬСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ, ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ. *«Сучасні тенденції розвитку індустрії туризму та гостинності: глобальні виклики»*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків. Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, 2025. С. 333-337.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ

1.1. Визначення та сутність сільського зеленого туризму

Сільський зелений туризм є однією з найбільш перспективних форм розвитку туристичної галузі, що поєднує відпочинок на природі з пізнанням культури, традицій та побуту сільських територій. Цей вид туризму орієнтований на організацію рекреаційних, пізнавальних і освітніх заходів у сільській місцевості, де природні, культурні та історичні ресурси використовуються як основа туристичного продукту.

Термін «зелений» підкреслює екологічну чистоту та природну цінність територій, на яких реалізується туристична діяльність, а «сільський» – вказує на специфіку місця проведення відпочинку, пов'язану з життям і господарською діяльністю сільських громад. Сільський зелений туризм сприяє не лише задоволенню потреб туристів у спокійному та здоровому відпочинку, а й формує додаткові джерела доходів для місцевого населення, стимулює розвиток місцевої економіки та збереження культурної і природної спадщини [6].

У сучасних умовах, особливо в післявоєнний період, розвиток сільського зеленого туризму в Україні набуде особливого значення, оскільки він поєднує економічний, соціальний та екологічний ефекти.

Дослідження сільського зеленого туризму в Україні свідчить про його значний потенціал для впровадження інноваційних підходів, спрямованих на забезпечення сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності країни на глобальному туристичному ринку. Сільський зелений туризм відіграє ключову роль у формуванні доходів та розвитку зайнятості населення, що підкреслює його стратегічну значущість для національної економіки [6].

Зростання популярності цього виду туризму здатне забезпечити вагомий внесок у розвиток локальних економік, зокрема через створення нових робочих місць, стимулювання діяльності малих підприємств та залучення інвестицій у

туристичну інфраструктуру. Такий розвиток сприяє формуванню економічно стійких та екологічно відповідальних моделей розвитку регіонів, а також підсилює підтримку місцевих громад, особливо в тих районах, де інші джерела доходу обмежені або відсутні.

Крім того, сільський зелений туризм сприяє збереженню та популяризації національної культурної спадщини, що набуває особливого значення в сучасних умовах. Після пандемії COVID-19 зміни в туристичних уподобаннях зумовили зростання інтересу до більш безпечних та менш масових форм відпочинку, що робить сільський зелений туризм актуальним напрямом. Він стимулює підвищення якості послуг та розширення туристичної аудиторії завдяки впровадженню сучасних технологій, включно з віртуальними турами та цифровими платформами для бронювання [27].

Термін «сільський зелений туризм» вперше набув законодавчого статусу в Україні у Законі «Про особисте селянське господарство» від 15 травня 2003 року. Цей нормативний акт закріпив правові підстави для розгляду сільського зеленого туризму як непідприємницької діяльності та сприяв його розвитку переважно на базі особистих селянських господарств [1].

У наукових дослідженнях, зокрема А. Ю. Гоцелюк, виділяють три основні форми сільського (зеленого) туризму: агротуризм, екотуризм та відпочинковий туризм. Ключову роль у функціонуванні цих форм відіграє сільська родина, яка забезпечує туристів житлом, харчуванням та знайомством із традиціями й особливостями місцевої культури [2].

Агротуризм характеризується як форма сільського зеленого туризму, що поєднує пізнавальні та рекреаційні елементи та передбачає використання підсобних господарств населення або земель сільськогосподарських підприємств, які тимчасово не залучені до аграрного виробництва.

Екотуризм є науково-пізнавальним різновидом туризму, зазвичай реалізується у сільській місцевості в межах національних парків, заповідників або природних резерватів. Його особливістю є обмеження навантаження на

природну територію та регламентація видів дозвілля, що забезпечує збереження екологічної рівноваги та природних ресурсів.

Відпочинковий туризм ґрунтується на використанні капітального житлового фонду садиб господарів, а також на природних, рекреаційних, історико-архітектурних та культурних ресурсах місцевості. Цей різновид туризму орієнтований на забезпечення комфортного відпочинку туристів із водночас глибоким знайомством із місцевими традиціями та культурними особливостями [2].

Ми підтримуємо думку Ткаченко Т. І., що спільною рисою сільського, зеленого, агротуризму та екотуризму є прагнення туристів відпочити на природі, пізнати її багатства та насолодитися її унікальністю. Водночас між цими видами туризму існують суттєві відмінності, які визначаються характером діяльності під час відпочинку, місцем розташування туристів та ступенем екологічної доступності [4].

Основні відмінності між цими видами туризму включають:

- Характер занять на природі: це може бути участь у виробництві сільськогосподарської продукції, знайомство із сільським побутом, збір ягід, грибів та лікарських рослин.
- Місце перебування: туристи можуть проживати на фермерських господарствах, у садибах сільської місцевості або відвідувати об'єкти штучних та природних парків і садів.
- Ступінь доступу до екологічно чистої продукції та рівень забруднення навколишнього середовища, що значною мірою впливає на вибір туристів.

Ткаченко Т. І. також підкреслює, що зелений туризм менш залежний від рівня розвитку туристичної інфраструктури та вирізняється низькою ресурсоемкістю. Це робить його важливим інструментом соціально-економічного розвитку регіонів, оскільки він сприяє:

- охороні природного середовища та культурних традицій;
- створенню нових робочих місць;

- покращенню якості життя сільських громад через розвиток локальної економіки.

Таким чином, зелений туризм виступає важливим елементом сталого розвитку, поєднуючи екологічну свідомість із економічною вигодою для регіонів [3].

29 квітня 2021 року Верховна Рада України ухвалила законопроект № 4162 про внесення змін до Закону України «Про туризм», відповідно до внесених змін та деяких інших законодавчих актів щодо основних засад розвитку туризму [1]:

Серед різновидів сільського зеленого туризму виділяють такі основні напрями:

- Аграрний туризм – спрямований на ознайомлення туристів із особливостями ведення сільського господарства, зокрема особистого селянського або фермерського господарства. Він може включати як безпосередню участь туристів у господарських процесах, так і спостереження за ними.

- Екологічний туризм – передбачає організацію відпочинку або набуття знань у галузі природничих наук та екології. Головною умовою є дотримання принципу мінімального втручання в навколишнє середовище та забезпечення його збереження.

- Сільський туризм – орієнтований на відпочинок у сільській місцевості, під час якого туристи знайомляться з традиціями, звичаями та побутом місцевого населення, проживаючи у сільських садибах.

Попри різні наукові підходи до визначення поняття сільського (зеленого) туризму, його зміст можна конкретизувати через основні організаційні форми:

- Сільський (зелений) туризм – передбачає перебування туристів в оселі сільського господаря, який здійснює основну діяльність у сфері особистого селянського господарства. Туристи отримують послуги з проживання та харчування, а також мають можливість ознайомитися з місцевою культурою, традиціями та побутом.

- Агротуризм – зосереджений на використанні фермерських господарств як баз для рекреації, освітніх програм або активної участі туристів у господарській діяльності. Особливість агротуризму полягає в тому, що саме сільське господарство є не лише місцем відпочинку, а й головним об'єктом туристичного інтересу.

- Екотуризм – орієнтований на відвідування сільських територій у межах природоохоронних зон, таких як національні парки, заповідники або природні парки. Цей вид туризму спрямований на збереження природних та культурних цінностей і передбачає регулювання відвідуваності територій та обмеження видів розважальної діяльності з метою мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище.

Таким чином, усі види сільського туризму мають спільну мету – створення умов для відпочинку на природі, збереження культурної спадщини та сприяння сталому розвитку сільських територій, водночас відрізняючись специфікою організації, формами діяльності та основними завданнями [5].

Відповідно до нормативно-правових актів України, термін «сільський зелений туризм» трактують як відпочинок у сільській місцевості. Зокрема, Закон України «Про туризм» від 15.09.1995 р. визначає «сільський туризм» як самостійний вид туризму, який не слід ототожнювати з поняттям «зелений туризм», оскільки останній розглядається як синонім екологічного туризму [6].

Згідно зі статтею 1 Закону України «Про особисте селянське господарство» (Закон N 742-IV від 15.05.2003), під «сільським зеленим туризмом» слід розуміти специфічну форму послуг, що надаються для організації відпочинку у приватних господарствах сільської місцевості. До таких послуг належить використання майна та трудових ресурсів членів особистих селянських підсобних господарств, природно-рекреаційних особливостей території, а також культурної, історичної та етнографічної спадщини регіону [7].

Як зазначено у пояснювальній записці, сільський зелений туризм розглядається як засіб отримання доходів сільським населенням, як складова

комплексного розвитку сільських територій та інфраструктури, а також як один із чинників реалізації стратегії подолання бідності у сільській місцевості. [8].

Законодавством України передбачено, що послуги у сфері сільського зеленого туризму (СЗТ) можуть надаватися на базі майна особистих селянських господарств (ОСГ). Таку діяльність можуть здійснювати особи, які ведуть фермерські господарства, отримали земельні ділянки для будівництва та обслуговування житлових і господарських будівель (присадибна ділянка), а також для індивідуального дачного будівництва та садівництва.

Особисте селянське господарство (ОСГ) – це форма господарської діяльності, що здійснюється без створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або членами сім'ї чи родини, які спільно проживають. Воно спрямоване на задоволення особистих потреб через виробництво, переробку та споживання сільськогосподарської продукції, реалізацію її надлишків, а також надання послуг, зокрема в сфері СЗТ [1, 10].

Фермерське господарство (ФГ) – це форма підприємницької діяльності громадян або членів однієї сім'ї, які прагнуть виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію з метою отримання прибутку. ФГ функціонує на земельних ділянках, наданих у власність або користування, включно з орендою, і призначене для ведення фермерського господарства та товарного сільськогосподарського виробництва.

Фермерське господарство може функціонувати у двох формах:

1. ФГ зі статусом юридичної особи – у цьому випадку підприємницька діяльність здійснюється виключно членами однієї сім'ї.
2. ФГ без статусу юридичної особи, організоване на основі діяльності фізичної особи-підприємця. Таке господарство створюється фізичною особою-підприємцем самостійно або разом з членами своєї сім'ї за договором про створення ФГ. Керівником господарства є член сім'ї, зареєстрований як фізична особа-підприємець [1].

Проаналізувавши наявні теорії та концепції розвитку туризму, а також підходи до тлумачення терміна «сільський зелений туризм», можна виокремити основні критерії оцінки розвитку цього напрямку в регіонах України, табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Основні критерії оцінки розвитку сільського зеленого туризму [6]

№ п/п	Критерій	Значення
1.	Безпека туристів під час відпочинку	Ключовий аспект для забезпечення комфортного та безпечного перебування туристів.
2.	Економічна привабливість регіону	Здатність регіону залучати інвестиції, підтримувати місцевий бізнес та сприяти розвитку економіки.
3.	Якість довкілля	Стан природного середовища, чистота природних ресурсів та наявність природних заповідників.
4.	Розвинута туристична інфраструктура	Наявність необхідних об'єктів для прийому туристів, включно з готелями, транспортною мережею та місцями для відпочинку.
5.	Кадрове забезпечення	Наявність кваліфікованих фахівців, здатних забезпечити високий рівень обслуговування та розвитку туризму. Аналіз стану освітнього забезпечення сільського туризму в навчальних закладах України, а також діяльності державних органів (Центрів зайнятості, дорадчих служб) і спеціалізованих громадських організацій засвідчує потребу в проведенні організаційно-управлінських, інформаційно-просвітницьких та практично орієнтованих заходів для підвищення рівня підготовки фахівців у галузі сільського зеленого туризму.

Серед основних організаційно-управлінських заходів у сфері освітнього забезпечення сільського туризму слід виділити такі:

- Створення спеціалізацій у вищих аграрних навчальних закладах. Зокрема, спеціалізація «Сільський туризм» може бути впроваджена в рамках підготовки магістрів за спеціальностями «Туризм», «Менеджмент», «Екологія» та «Геодезія і землеустрій».

- Удосконалення навчально-методичного забезпечення підготовки фахівців у навчальних закладах III–IV та I–II рівня акредитації. Це включає розробку нових підручників, посібників, методичних матеріалів і програм курсів з сільського туризму. Важливо налагодити співпрацю між Науково-методичним

центром «Агроосвіта» та Спілкою сільського зеленого туризму України для ефективного впровадження змін.

- Забезпечення практичної підготовки студентів за спеціалізацією «Сільський туризм» у ВНЗ, коледжах та професійно-технічних училищах. Ефективними формами практики можуть бути стажування в опорних (демонстраційних) агросадибах у різних районах України, а також літні студентські школи з сільського туризму.

- Освітня підготовка організаторів сільського туризму та власників агросадиб. Основою такої підготовки мають стати цільові курси та тренінги, що проводяться в Інститутах післядипломної освіти аграрних ВНЗ з використанням дистанційних технологій, а також у рамках навчальних програм Центрів зайнятості і Дорадчих сільськогосподарських служб. Особливо ефективними є тренінги в межах національних і міжнародних проектів з розвитку сільських територій, організованих громадськими та бізнес-структурами.

Реалізація цих заходів дозволяє всебічно оцінити розвиток зеленого туризму та його ефективність у різних регіонах України, забезпечуючи підготовку кваліфікованих фахівців та сприяючи сталому соціально-економічному розвитку сільських територій.

Термін «сільський зелений туризм» визначає специфічний вид діяльності та форму відпочинку в українському селі, де слово «зелений» підкреслює чистоту природного середовища, у якому розташоване сільське поселення [9]. Таким чином, в Україні, як і у світі, зелений туризм перебуває у стані постійного дослідження та розвитку.

На сьогодні у Верховній Раді України розглядаються два законопроекти, спрямовані на розвиток сільського зеленого туризму:

1. *Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про особисте селянське господарство» щодо розвитку сільського зеленого туризму» (№2232а).* Його прийняття легалізує діяльність власників особистих селянських господарств (ОСГ), надаючи їм можливість на законних підставах надавати

послуги СЗТ без необхідності реєстрації як суб'єктів підприємницької діяльності. Законопроект встановлює чіткі вимоги до такої діяльності, зокрема:

- надання послуг виключно на базі майна ОСГ;
- розміщення туристів лише в житлових будинках садибного типу, де проживають господарі;
- обмеження кількості місць для відпочиваючих до 10 осіб.

2. *Проект Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування доходів, отриманих у сфері сільського зеленого туризму»* (реєстраційний №7400 від 14 грудня 2017 р.). Цей законопроект регулює особливості оподаткування доходів, отриманих ОСГ від надання послуг у сфері СЗТ, як засіб реалізації державної політики зайнятості, що не пов'язаний з підприємницькою діяльністю [7].

Обидва законопроекти спрямовані на підтримку розвитку сільського зеленого туризму, легалізацію цієї діяльності та спрощення оподаткування для власників ОСГ в Україні.

У результаті аналізу стану розвитку сільського зеленого туризму в Україні можна зробити висновок, що цей вид туризму має значний потенціал для економічного розвитку сільських регіонів. Важливим аспектом є врахування екологічної складової, оскільки саме в сільській місцевості, серед живої природи, туризм здатен приносити додатковий дохід місцевим жителям, одночасно зберігаючи природні ресурси.

При цьому важливо правильно розмежовувати сільський зелений туризм і агротуризм, оскільки останній є лише однією з форм першого. Прийняття відповідних законодавчих ініціатив, таких як законопроекти, спрямовані на легалізацію діяльності ОСГ та спрощення оподаткування, є важливим кроком для стимулювання розвитку цього сегменту туристичної галузі в Україні.

Впровадження чітких норм і вимог до організації сільського зеленого туризму допоможе створити сприятливі умови для залучення туристів, розвитку туристичної інфраструктури та зміцнення місцевої економіки.

1.2. Міжнародний та український досвід розвитку сільського туризму

Розвиток сільського зеленого туризму є важливим аспектом глобальної туристичної індустрії, оскільки він сприяє не лише економічному зростанню сільських регіонів, а й збереженню культурної спадщини та природного середовища. У багатьох країнах світу сільський туризм став ключовим фактором підтримки сталого розвитку територій, забезпечення зайнятості та підвищення якості життя сільського населення.

Міжнародний досвід демонструє різноманітність підходів та методів, що використовуються для підтримки цього виду туризму. Оскільки кожна країна має власні особливості соціально-економічного розвитку, природного середовища та культурних традицій, підходи до організації сільського зеленого туризму значно варіюються.

Економісти та науковці відзначають кілька основних підходів до легалізації та правового регулювання сільського зеленого туризму в європейських країнах:

- Створення єдиного спеціального законодавства, що регулює діяльність у сфері сільського зеленого туризму (Угорщина, Румунія);
- Правове регулювання окремих аспектів діяльності, таких як легалізація, нормативні вимоги та санітарно-гігієнічні стандарти (Польща, Австрія, Німеччина);
- Регулювання через діяльність асоціацій та спілок сільського туризму (Франція, Ірландія), що забезпечує координацію діяльності власників садиб і сприяє розвитку туристичних продуктів [27].

Такий міжнародний досвід є корисним для формування ефективних підходів до розвитку сільського зеленого туризму в Україні, враховуючи місцеві природні, економічні та культурні особливості.

Для розробки ефективного правового механізму розвитку сільського зеленого туризму в Україні важливим є врахування досвіду ряду європейських країн, таких як Німеччина, Польща, Угорщина та Америка, а також держав із подібними моделями соціально-економічного розвитку. Необхідно формувати

рекомендації щодо вдосконалення механізмів підтримки цієї сфери в Україні з урахуванням особливостей та потреб кожного регіону, оскільки різні території мають унікальні природні, культурні та економічні ресурси для розвитку сільського зеленого туризму [13].

Розвиток сільського зеленого туризму у світі демонструє різноманітність підходів до організації туристичної діяльності, стимулювання економічного зростання регіонів та збереження природних і культурних ресурсів. Кожна країна враховує свої соціально-економічні особливості, природні умови та культурні традиції, формуючи власні механізми розвитку цього виду туризму.

Американська модель сільського туризму орієнтована переважно на внутрішніх туристів і охоплює широкий спектр видів діяльності, пов'язаних із відпочинком на природі та у сільській місцевості. Такий підхід сприяє активному розвитку сільських територій, створенню нових робочих місць, підвищенню добробуту місцевих жителів, а також збереженню культурної спадщини й природного середовища.

Особливе місце в США посідає ранчо-туризм – специфічна форма сільського туризму, яка передбачає відвідування великих фермерських господарств і ранчо. Тут туристи мають змогу ознайомитися з традиційним ковбойським стилем життя, покататися верхи, взяти участь у випасі худоби та долучитися до інших характерних для ранчо занять.

Важливу роль у розвитку сільського туризму відіграють також фермерські ринки та місцеві фестивалі. Вони не лише пропонують гостям свіжі продукти місцевого виробництва, а й організовують культурні події, що відображають традиції, ремесла та спосіб життя американського села [11].

Азіатська модель сільського туризму ґрунтується на використанні багатой культурної спадщини, глибоких національних традицій та духовних цінностей. Туристи мають змогу долучатися до місцевих свят, фестивалів, релігійних обрядів і традиційних ремесел, що створює автентичний досвід занурення в місцеву культуру.

У багатьох країнах Азії створюються спеціальні туристичні комплекси – так звані «VIP-села» або національні готелі, розташовані у мальовничих сільських регіонах. Вони поєднують високий рівень комфорту та сервісу із збереженням традиційної архітектури, інтер'єру та стилю життя. Прикладами таких об'єктів є японські рьокани чи індонезійські вілли, які поєднують автентичність із сучасними стандартами гостинності.

Характерною рисою азійської моделі є активне впровадження принципів екотуризму та сталого розвитку. Це проявляється у створенні екологічних ферм, природних заповідників, програмах збереження природних ресурсів і залученні туристів до природоохоронної діяльності, волонтерських ініціатив та еко-екскурсій.

Окрему нішу займає оздоровчий і духовний туризм, що базується на традиційних практиках – медитації, йозі, аюрведі, спа-ритуалах та інших формах відновлення фізичного і духовного балансу. Таким чином, азійський сільський туризм виступає не лише економічним, а й культурним і духовним феноменом, спрямованим на гармонійне поєднання людини, природи та культури [14].

Польща виділяє кілька основних напрямів туризму: культурний, діловий, активний, оздоровчий та сільський. Екотуризм у межах польських воєводств є складовою частиною сільського туризму і включає проживання на фермерських господарствах, участь у фольклорних заходах, вивчення народних ремесел та традицій фермерських господарств, а також відвідування національних і ландшафтних парків та заповідників. Основними інструментами розвитку сільського туризму є:

- створення туристичного продукту «Агротуризм Малопольщі – знак якості»;
- вдосконалення системи ідентифікації та продажу агротуристичних послуг, включно з електронною реєстрацією та бронюванням;
- розробка пропозицій для різних груп туристів (діти, молодь, сім'ї, особи з обмеженими можливостями);

- впровадження системи преміювання регіональних будівельних проектів, зокрема дерев'яних;
- використання культурного різноманіття регіону для збагачення агротуристичних продуктів.

Стратегії воєводств Польщі також передбачають розвиток велосипедних та пішохідних маршрутів, що поєднують природні, ландшафтні та культурні об'єкти. Модернізується інформаційна та освітня інфраструктура через екотуристичні ігри, мобільні додатки та створення тематичних туристичних пакетів для різних вікових категорій. Реалізація проектів відбувається переважно на місцевому рівні у партнерстві з громадськими організаціями. Популярним напрямом є сільський туризм, який дозволяє туристам знайомитися з місцевими традиціями, культурою, кухнею та залучатися до сільської праці. Прикладами є Товариство Низького Бескиду, що об'єднує дев'ять сільських господарств, та ініціатива «Місця з душею, тематичні місцевості Вармії та Мазур», що охоплює шість сіл.

Франція приділяє значну увагу розвитку екотуризму через розробку «дорожньої карти», що включає 17 заходів для перетворення країни на провідний напрям екотуризму. Екотуризм визначається як туризм на основі «м'яких видів подорожей» – річковий, кінний, велосипедний та піший, з тісним контактом з природою та місцевим населенням. Важливим інструментом є система національних брендів, таких як «Зелений курорт», що присвоюється туристичним комплексам, які забезпечують відпочинок без шкоди для навколишнього середовища. Крім того, регіональні природні парки та система лейблів «Визначні природні об'єкти Франції», присуджувані Міністерством екології, сприяють збереженню пейзажів та «духу місцевості», що є ключовим елементом сталого розвитку [7].

Туреччина робить ставку на альтернативні види туризму, зокрема екотуризм. Для підвищення туристичної привабливості країни створюються та модернізуються інфраструктурні об'єкти, такі як екотуристичні маршрути з GPS-локаціями, місця для ночівлі, музеї під відкритим небом та інформаційні

центри для туристів. Особлива увага приділяється залученню місцевого населення через тренінги з розробки туристичного продукту та надання високоякісного сервісу, що сприяє економічному розвитку сільських громад та формуванню стійкого екотуристичного середовища.

Загалом, міжнародний досвід свідчить, що ефективний розвиток сільського зеленого туризму потребує комплексного підходу, який поєднує законодавче регулювання, розвиток туристичної інфраструктури, інтеграцію місцевих громад та збереження природних і культурних ресурсів. Такий досвід може бути цінним для розробки національної стратегії розвитку сільського зеленого туризму в Україні, з урахуванням регіональних особливостей та потреб туристичної галузі [15].

Аналіз міжнародного досвіду розвитку сільського зеленого туризму дозволяє виділити ключові стратегії, що сприяють сталому розвитку сільських територій, збереженню природної та культурної спадщини, а також забезпеченню економічної вигоди для місцевих громад. У країнах, таких як Польща, Туреччина, сільський туризм активно підтримується на державному рівні через розробку спеціальних програм, законодавчих ініціатив та створення сприятливих умов для розвитку агротуризму. Важливими інструментами є розвиток туристичної інфраструктури, популяризація місцевих культурних і екологічних ресурсів, а також активне залучення місцевого населення до туристичних ініціатив.

Цей досвід надає Україні цінні орієнтири для подальшого розвитку сільського зеленого туризму, включаючи необхідність розробки національних та регіональних стратегій, удосконалення нормативно-правової бази, підтримку місцевих підприємців і інтеграцію екологічних та культурних аспектів у туристичні продукти. Впровадження кращих міжнародних практик сприятиме успішному розвитку сільського туризму в Україні, стане важливим чинником збереження сільських територій та підвищення якості життя місцевого населення.

1.3. Класифікація та соціально-економічне, екологічне значення сільського зеленого туризму

Сільський зелений туризм є важливою складовою сучасного туристичного ринку, що поєднує відпочинок на природі, ознайомлення з культурними традиціями села та участь у місцевих господарських та ремісничих практиках. Його розвиток сприяє не лише задоволенню туристичних потреб, а й економічному, соціальному та екологічному відновленню сільських територій, особливо у післявоєнний період.

Для ефективного планування розвитку сільського зеленого туризму необхідно розуміти його класифікацію та соціально-економічне і екологічне значення. Класифікація дозволяє розрізняти різні форми туристичної діяльності, визначати цільові групи туристів та специфіку пропонованих туристичних послуг. Основні критерії класифікації включають характер відпочинку (пасивний або активний), соціально-організаційний принцип (сімейний, індивідуальний або груповий туризм), тематичну спрямованість (еко-туризм, агро-туризм, культурно-пізнавальний туризм), тривалість перебування та використання інноваційних технологій.

Основні форми сільського зеленого туризму можна класифікувати за кількома критеріями:

1. За характером відпочинку:

- Пасивний відпочинок – передбачає релаксацію на природі, оздоровлення, спостереження за природними ландшафтами, прогулянки та відпочинок на свіжому повітрі.

- Активний відпочинок – включає походи, велосипедні та кінні маршрути, риболовлю, спортивні ігри, піші та водні екскурсії.

2. За соціально-організаційним принципом:

- Сімейний туризм – орієнтований на відпочинок сімей із дітьми, включає освітні та розважальні програми.

- Індивідуальний туризм – передбачає персоналізовані тури для одного або декількох туристів.

- Груповий туризм – організація поїздок для груп туристів (шкільні, студентські, корпоративні тури).

3. За тематичною спрямованістю:

- Еко-туризм – знайомство з природними ландшафтами, екологічні навчальні програми, участь у природоохоронних заходах.

- Агро-туризм – участь у сільськогосподарських процесах, фермерські тури, майстер-класи з традиційних ремесел.

- Культурно-пізнавальний туризм – відвідування музеїв, історичних пам'яток, участь у фольклорних і гастрономічних заходах.

4. За тривалістю перебування:

- Короткотривалі тури – від декількох годин до 1–2 днів (вихідні тури, одноденні екскурсії).

- Середньострокові тури – 3–5 днів (тематичні тури, майстер-класи, оздоровчі програми).

- Довгострокові тури – понад тиждень, включають повноцінний відпочинок із проживанням на фермі або агроекотуристичній садибі.

5. За використанням технологій та інновацій:

- Традиційні тури – без застосування цифрових технологій, орієнтовані на живе спілкування та природний досвід.

- Цифрові/інтерактивні тури – включають віртуальні екскурсії, онлайн-бронювання, використання додатків для орієнтації та інтерактивних розваг [1, 8].

Водночас розвиток сільського зеленого туризму має значний соціально-економічний та екологічний ефект. Соціально він сприяє створенню нових робочих місць, залученню місцевих жителів до туристичної діяльності та збереженню культурної спадщини. Економічно – генерує додаткові доходи для сільських домогосподарств, стимулює розвиток суміжних галузей та привертає інвестиції. Екологічно – підтримує охорону природних ресурсів, сприяє

впровадженню сталих практик та підвищує екологічну обізнаність населення, табл.1.1.

Поєднання знань про класифікацію форм сільського зеленого туризму та його соціально-економічне і екологічне значення є необхідною основою для розробки стратегій відновлення та розвитку туризму на сільських територіях у післявоєнний період. Це дозволяє створювати різноманітні туристичні продукти, ефективно планувати розвиток інфраструктури та впроваджувати заходи зі сталого розвитку сільських громад.

Таблиця 1.1

Соціально-економічне, екологічне значення сільського зеленого туризму

Екологічне значення	Соціальне значення	Економічне значення
• Сприяння збереженню природних ресурсів через розвиток екотуризму та екологічно відповідальних практик. • Підвищення обізнаності туристів і місцевих жителів щодо охорони довкілля та сталого використання природних ресурсів. • Залучення фінансових ресурсів на охорону природних територій через туристичні збори та внески. Стимулювання розвитку екологічно чистого сільського господарства та виробництва органічної продукції	• Формування нових робочих місць у сільській місцевості, що сприяє зменшенню міграції населення до міст. • Розвиток культурної самосвідомості та збереження національних традицій, ремесел та гастрономічних особливостей регіону. • Підвищення якості життя місцевих громад через розвиток інфраструктури та соціальних послуг. • Сприяння інтеграції місцевих жителів у туристичну діяльність через волонтерство, організацію культурних та освітніх заходів.	• Створення додаткових джерел доходу для сільських домогосподарств через надання туристичних послуг (проживання, харчування, екскурсії, майстер-класи). • Залучення інвестицій у розвиток туристичної та соціальної інфраструктури (дороги, готелі, культурні об'єкти). • Стимулювання розвитку суміжних галузей економіки: сільського господарства, ремесел, виробництва сувенірів, харчової промисловості. • Підвищення туристичної привабливості регіону, що сприяє збільшенню внутрішнього та зовнішнього туристичного потоку

Сформовано авторами за джерелами [6, 27, 28]

Таким чином, класифікація форм сільського зеленого туризму дозволяє більш точно визначати цільові групи туристів, створювати різноманітні туристичні продукти та ефективно планувати розвиток туристичної інфраструктури на сільських територіях.

Отже, сільський зелений туризм є потужним інструментом сталого розвитку сільських територій, що одночасно задовольняє потреби туристів, економічні інтереси місцевих громад та зберігає природну і культурну спадщину. Розуміння його соціально-економічного та екологічного значення є необхідною основою для розробки ефективних стратегій відновлення та розвитку туризму у післявоєнний період.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

2.1. Вплив війни на туристичну інфраструктуру: проблеми та бар'єри розвитку сільського зеленого туризму

Війна значно вплинула на розвиток сільського зеленого туризму в Україні. Руйнування інфраструктури, знищення транспортних шляхів та об'єктів туристичного сервісу призвели до суттєвого зменшення туристичної активності на сільських територіях.

Сільський зелений туризм в Україні, який раніше був перспективним напрямом економічного розвитку багатьох громад, зіткнувся із низкою серйозних викликів внаслідок бойових дій:

1. **Руйнування інфраструктури.** Внаслідок військових дій значні пошкодження зазнали сільські території, зокрема дороги, будівлі та об'єкти туристичної інфраструктури. Це ускладнило доступ туристів і розвиток агротуристичних господарств.

- Близько 30% території України постраждало від наслідків війни, що спричинило значні втрати у туристичній сфері.

- Було пошкоджено або зруйновано унікальні природні об'єкти, які раніше мали туристичну привабливість.

- Станом на серпень 2023 року задокументовано 823 об'єкти культурної спадщини, серед яких є цілі населені пункти, що розглядали туризм як пріоритетний напрямок економічного розвитку.

- Руйнування або непристосованість туристичних об'єктів до потреб відвідувачів значно знижує привабливість територій і ускладнює відновлення туристичної галузі.

- З початку повномасштабної агресії було пошкоджено 157 готелів і ресторанів.

Одним із ключових викликів є відсутність загальнонаціональної стратегії відновлення та чіткої методології пріоритизації об'єктів для реконструкції. Обмежені фінансові, людські та матеріальні ресурси потребують раціонального підходу до відбудови. Без належної методології існує ризик фінансування менш пріоритетних проєктів, які не сприятимуть загальним цілям відновлення країни. Це підкреслює нагальну потребу у розробці ефективного плану дій, що дозволить відновити туристичну інфраструктуру та повернути привабливість сільських територій для туристів [18].

2. Недосконала законодавча база та інституційна спроможність туристичної сфери. Законодавча база туризму в Україні характеризується значними проблемами, зокрема недостатністю, застарілістю та невідповідністю сучасним викликам. Основними недоліками є відсутність адаптації до нових технологій, змін у термінології, попиту та культурних тенденцій. Крім того, спостерігається недостатня координація між регуляторами та недооцінка питань сталого розвитку, прав відвідувачів і забезпечення безпеки туристів.

Усі законопроекти, зареєстровані у Верховній Раді протягом останніх десяти років, не задовольнили очікувань туристичної спільноти й не були прийняті, що свідчить про відсутність системної роботи над удосконаленням законодавства.

Реформи децентралізації, державного управління та цифровізації створили передумови для загальнодержавного післявоєнного відновлення. Водночас сектор туризму та гостинності залишається малоефективним у контексті інституційної спроможності. Застосування моделей публічно-приватного партнерства, які є ключовими для сталого розвитку галузі, ускладнене через недостатній рівень координації та досвіду. Світовий досвід демонструє, що ефективний розвиток туризму можливий лише за умов прозорості співпраці державного та неурядового секторів.

Процес стратегічного планування в Україні включав розробку багатьох секторальних планів і стратегій на різних рівнях управління. Проте більшість із них залишилися декларативними документами через відсутність ресурсів,

механізмів реалізації та спадкоємності. Слабкі інститути управління туризмом ще більше ускладнюють втілення таких стратегій.

Однією з ключових проблем залишається нестача кваліфікованих управлінців, особливо на локальному рівні. Існує також потреба у впровадженні системи управління, орієнтованої на результати, що сприятиме ефективнішому використанню ресурсів і покращенню показників у туристичному секторі.

Усі зазначені виклики вимагають комплексного підходу до реформування законодавства, посилення інституційної підтримки, удосконалення стратегічного планування та кадрової підготовки для сталого розвитку туризму в Україні.

3. Втрата робочої сили та еміграція. Війна призвела до масової еміграції, що створює дефіцит робочої сили в сільській місцевості, табл.2.1. Для відновлення сектору туризму необхідно створити умови для повернення людей або залучення нових фахівців [6].

Таблиця 2.1

Кількість фактів перетину державного кордону України на виїзд громадян України за кордон за даними Державної прикордонної служби України (осіб)

[30]

Рік	Виїзд громадян України за кордон
2019	29345897
2020	11251406
2021	14726250
2022	15538488

4. Психологічні наслідки війни. Тривале психологічне навантаження на місцеве населення може знизити готовність до участі в туристичній діяльності, адже частина громадян переживає стрес або втрату мотивації до розвитку.

5. Дефіцит фінансування. Відновлення інфраструктури та розвиток нових туристичних об'єктів потребують значних інвестицій, які можуть бути обмеженими через загальний економічний стан країни, табл.2.2.

Таблиця 2.2

Інвестиції в галузі туризму [30]

Рік, вид діяльності	Інвестиції, млн.грн
У заклади тимчасового розміщування	
2021	953,8
2022	799,1
У діяльність із забезпечення стравами та напоями	
2021	1736,4
2022	1384,5
У мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	
2021	4423,1
2022	2152,6

З аналізу статистичних даних видно, що у 2022 році інвестиції у сферу туризму та гостинності значно скоротилися порівняно з 2021 роком.

- Заклади тимчасового розміщування: інвестиції знизилися на 16,22 %, скоротившись із 953,8 млн грн у 2021 році до 799,1 млн грн у 2022 році. Це свідчить про зменшення привабливості готельного бізнесу, що, ймовірно, пов'язано з економічною нестабільністю та зниженням туристичного потоку.

- Сфера громадського харчування: інвестиції впали на 20,27 %, скоротившись із 1736,4 млн грн до 1384,5 млн грн. Така тенденція зумовлена зниженням платоспроможності населення, зменшенням відвідуваності закладів та зростанням витрат на утримання бізнесу.

- Сфера мистецтва, спорту, розваг і відпочинку: найбільш суттєве скорочення – на 51,33 %, зменшення з 4423,1 млн грн у 2021 році до 2152,6 млн грн у 2022 році. Основними причинами є воєнні дії, пріоритетне спрямування ресурсів на критично важливі галузі та зниження споживчого попиту [19].

Загалом, всі сегменти туристичної індустрії зазнали значного скорочення фінансування, що свідчить про кризові явища у секторі. Відновлення галузі потребує державної підтримки, залучення інвестицій та створення безпечних умов для ведення бізнесу [6].

6. Безпекові ризики. Залишкові загрози, пов'язані з мінуванням територій та нестабільністю, продовжують впливати на туристичну привабливість деяких

регіонів. Одночасно спостерігається зміщення попиту у бік безпечних та менш віддалених територій, що стимулює розвиток локальних туристичних продуктів.

Відновлення сільського зеленого туризму після війни може стати важливим елементом економічного відродження, соціальної стабільності та сталого розвитку країни. Комплексний підхід до його розвитку включає:

- відбудову зруйнованих об'єктів інфраструктури;
- адаптацію до нових економічних і безпекових умов;
- розвиток внутрішнього туризму та місцевих культурних ініціатив;
- підтримку місцевих виробників та екологічність туристичних продуктів;
- створення привабливих умов для інвесторів та туристів.

Згідно зі Спілкою сприяння розвитку сільського зеленого туризму, перспективними напрямками зеленого туризму є: реабілітаційний туризм, соціально-відповідальний бізнес, волонтуризм, геотуризм, анімалотерапія, іпотерапія, каністерапія, навчальні study-тури, укотуризм та духовний туризм.

На вебсайті Спілки також представлено аналіз кількості садиб, які отримали сертифікат «Українська гостинна садиба», із розподілом за категоріями, що дозволяє оцінити рівень розвитку та стандартизації сільського зеленого туризму в Україні (рис. 2.1).

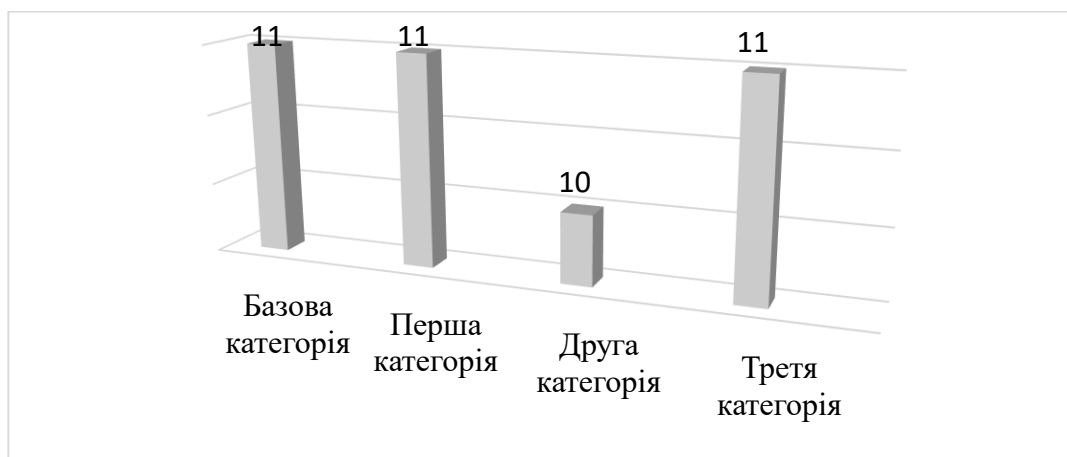

Рис. 2.1. Кількість садиб за категоріями, що отримали сертифікат «Українська гостинна садиба» станом на 2025 рік [18]

Сертифікація, яку проводить «Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму», відкриває значні можливості для розвитку туристичних садиб. Завдяки цьому механізму власники сертифікованих садиб отримують підтримку в рамках державних і регіональних програм розвитку, що включає:

- доступ до фінансування;
- податкові пільги;
- інвестиції для модернізації та вдосконалення інфраструктури.

Сертифікація також підвищує привабливість таких садиб для туристів, оскільки є визнаною практикою у багатьох економічно розвинених країнах. Це дає змогу прогнозувати збільшення потоку іноземних туристів до сертифікованих об'єктів в Україні.

Зокрема, сертифікат «Українська гостинна садиба» має вагоме значення для стимулювання розвитку сільського зеленого туризму завдяки кільком ключовим аспектам:

1. підвищення довіри та престижу садиби серед туристів;
2. стимулювання дотримання стандартів обслуговування та безпеки;
3. сприяння залученню інвестицій та державної підтримки;
4. можливість інтеграції садиб у регіональні туристичні маршрути та програми;
5. формування позитивного іміджу України як країни, що підтримує сталий розвиток сільського туризму [18].

Загалом, сертифікація садиб через систему «Українська гостинна садиба» не лише сприяє підвищенню стандартів обслуговування та якості послуг, але й виконує низку стратегічних функцій для розвитку сільського зеленого туризму в Україні. По-перше, вона стимулює власників садиб дотримуватися високих стандартів гостинності, забезпечуючи комфортні умови проживання, безпечне харчування та привабливий зовнішній вигляд території. По-друге, сертифікація сприяє інтеграції України у світовий туристичний простір, оскільки сертифіковані об'єкти відповідають міжнародним критеріям якості та можуть бути включені до глобальних туристичних каталогів і платформ.

Крім того, сертифікація формує позитивний імідж сільських регіонів України, підкреслюючи їхню культурну, історичну та природну цінність. Це стимулює не лише внутрішній туризм, а й залучення іноземних відвідувачів, що заохочує розвиток місцевого бізнесу, створення нових робочих місць та зростання економічної активності громад. Система сертифікації також сприяє поширенню інформації про кращі практики ведення агросадиб, підвищенню професійної компетентності власників та залученню їх до мережових ініціатив і туристичних асоціацій.

Таким чином, сертифікація «Українська гостинна садиба» є не лише інструментом контролю якості, а й ефективним механізмом комплексного розвитку сільських територій, стимулюючи економічне зростання, популяризацію локальної культури та сталий розвиток туризму в Україні [21].

Отже, сертифікація «Українська гостинна садиба» є важливим інструментом у розвитку сільського зеленого туризму в Україні. Вона сприяє підвищенню стандартів обслуговування, доступу до державної підтримки, формуванню позитивного іміджу сільських регіонів та інтеграції України у світовий туристичний простір. Це сприяє сталому розвитку туризму, збереженню культурної спадщини та економічному зростанню сільських громад.

2.2. Оцінка ресурсного потенціалу сільських територій

Сільський зелений туризм в Україні має значний потенціал для розвитку, особливо у післявоєнний період. Українські села поєднують багаті природні ресурси, культурно-історичну спадщину та традиції місцевих громад, що робить їх привабливими для туристів з різних регіонів світу. Це підтверджує міжнародне визнання – до рейтингу найкращих туристичних сіл, який формує Всесвітня туристична організація (UNWTO), цього року увійшли два закарпатських села – Колочава та Синевирська Поляна. Обидва села демонструють високий рівень розвитку туристичної інфраструктури, збереження культурних цінностей та активне залучення місцевих громад до туристичної діяльності.

Ресурсний потенціал сільських територій є ключовим чинником розвитку сільського зеленого туризму, оскільки визначає можливості для формування туристичного продукту, залучення туристів та забезпечення економічної, соціальної та екологічної стійкості регіону. Він включає природні, культурно-історичні та соціально-економічні ресурси, взаємодія та оптимальне використання яких забезпечує ефективний розвиток туристичної діяльності.

Природні ресурси охоплюють ландшафти, річки, озера, ліси, національні парки та заповідники, які створюють сприятливі умови для рекреаційного та еко-туризму. Мальовничі природні об'єкти, різноманітна флора та фауна, чисте повітря та можливості для активного відпочинку сприяють залученню туристів та формуванню привабливого туристичного середовища.

Культурно-історичні ресурси включають традиційні ремесла, народні промисли, архітектурні та історичні пам'ятки, музеї, храми та культурні заходи. Вони є основою для розвитку культурно-пізнавального та гастрономічного туризму та підвищують привабливість сільських територій для внутрішніх та міжнародних туристів.

Соціально-економічні ресурси охоплюють наявність інфраструктури для проживання та харчування, кваліфіковані кадри, організаційний потенціал місцевих громад та можливості залучення інвестицій. Ефективне використання цих ресурсів забезпечує економічну вигоду для сільських домогосподарств, стимулює розвиток суміжних галузей (фермерство, ремесла, харчова промисловість) та сприяє формуванню стійких моделей місцевого розвитку.

Україна має всі необхідні передумови для розвитку сільського зеленого туризму: від мальовничих гірських долин та національних природних парків до автентичних ремесел, фермерських господарств та гастрономічних традицій. Сільські території можуть стати платформою для впровадження інноваційних туристичних продуктів, цифрових технологій у сфері бронювання та просування, а також для забезпечення сталого економічного та соціального розвитку місцевих громад. Розвиток цього сегменту туризму сприяє не лише відновленню

післявоєнної економіки, а й формуванню позитивного іміджу України на міжнародному туристичному ринку [28].

Комплексна оцінка ресурсного потенціалу сільських територій дозволяє визначити пріоритетні напрями розвитку туристичної інфраструктури, створювати інноваційні туристичні продукти та забезпечувати інтеграцію місцевих громад у туристичну діяльність, що є особливо актуальним у сучасних умовах.

2.3. Аналіз наявних туристичних продуктів та послуг

На сучасному етапі розвитку сільського зеленого туризму в Україні туристичний продукт характеризується різноманітністю форм, напрямів та послуг, які здатні задовольнити потреби різних категорій туристів. Аналіз наявних пропозицій дозволяє визначити сильні сторони, проблемні аспекти та потенційні можливості для розвитку цього сегменту туризму.

Основні форми туристичних продуктів у сільському зеленому туризмі включають:

1. Проживання на агроекотуристичних садибах та фермах, що забезпечує відпочинок у природному середовищі та ознайомлення з побутом сільських домогосподарств.

На рис.2.2. представлено частку садиб по регіонах України у відсотковому значенні станом на 2024 рік, з графічного зображення видно, що сільський зелений туризм розвивається нерівномірно по території країни. Важливими факторами, що впливають на розвиток цієї сфери, є географічне розташування та природні ресурси, що надають певним регіонам конкурентні переваги для розвитку сільського туризму [18].

Рис. 2.2. Частка садиб за регіонами України у 2024 році

Станом на 2025 рік відомі садиби які зареєстровані у «Мережі українська гостинна садиба» *у Львівській області* «Котедж 4 сезони» категорія комфорту три зірочки, розташований у мальовничому куточку Карпат – Славську.

Гостинна садиба «Валентина» із розміщенням у сім’ї, розташована у селі Сапіжанка, колишня німецька колонія Sapiezanka яка була заснована в 1804р. Поруч знаходиться греко католицька церква св. Петра і Павла до наших днів кірха 1875р.), категорія комфорту дві зірочки.

Гостинна садиба «У Дем’янів» розташована у центрі Карпат – це мальовниче містечко Сколе, категорія комфорту одна зірочка.

Таблиця 2.3

Послуги та ціни

Послуга	Садиба «Валентина»	Садиба «У Дем’янів»
Ліжко / 1 ніч / особа	250	200
Сніданок	180	40
Дворазове харчування	380	120
Триразове харчування	550	200

Закарпатська область є одним із найперспективніших регіонів України для розвитку сільського зеленого туризму. Унікальні природно-кліматичні умови, багата культурна спадщина та наявність рекреаційних ресурсів створюють сприятливі передумови для розвитку агротуристичних господарств різного рівня комфорту. Аналіз діяльності трьох туристичних садиб – «Елефант», «Лісова пісня» та «Газдівська хижа» – дозволяє визначити основні тенденції та

особливості цінової політики, рівня сервісу та позиціонування на ринку регіонального туризму [18].

Садиба «Елефант» (с. Сторожниця). Садиба «Елефант» належить до категорії комфорту три зірочки і вирізняється високим рівнем сервісу та продуманим дизайном номерного фонду. Комплекс пропонує чотири люксові кімнати мансардного типу європейського стандарту, що забезпечують гостям максимальний комфорт. Розташування в центрі селища з історичною атмосферою (на місці колишньої кузні та корчми) додає об'єкту унікальності та автентичності. Важливим елементом цінової політики є орієнтація на середньовисокий сегмент туристів, які цінують якість обслуговування, сучасний дизайн і приватність. Наявність безкоштовної автостоянки, зручного під'їзду та належної інфраструктури робить садибу привабливою для сімейного та індивідуального відпочинку.

Садиба «Лісова пісня» (санаторно-курортна зона «Синяк») належить до категорії комфорту одна зірочка і позиціонується як бюджетний варіант для туристів, які поєднують відпочинок із лікуванням. Основна особливість цієї садиби полягає в тесній співпраці із санаторієм «Синяк», де проводяться лікувальні програми для відновлення опорно-рухового апарату, нервової системи та інших хронічних захворювань.

Цінова політика орієнтована на середній та нижчий сегмент споживачів, що прагнуть економного, але корисного для здоров'я відпочинку. Такий підхід робить садибу привабливою для людей похилого віку, сімей з дітьми, а також туристів оздоровчого спрямування.

Садиба «Газдівська хижа» (с. Пилипець). «Газдівська хижа» – приклад туристичного об’єкта, який успішно поєднує комфорт, етнічний стиль і природну гармонію. Садиба розташована у мальовничій місцевості, що створює ідеальні умови для відпочинку та рекреації [18].

Номери оформлені в автентичному карпатському стилі, з використанням натуральних матеріалів, а ресторан пропонує страви місцевої кухні з екологічно чистих продуктів. Цінова політика «Газдівської хижі» є гнучкою та відповідає середньому рівню доходів українських туристів, пропонуючи оптимальне співвідношення ціни та якості. Особливу увагу приділено створенню атмосфери домашнього затишку, що приваблює туристів, орієнтованих на автентичний відпочинок і культурну автентичність регіону.

Отже, аналіз трьох садиб засвідчує наявність різних моделей розвитку сільського зеленого туризму в межах одного регіону – від лікувально-оздоровчого до культурно-етнографічного та рекреаційного.

- «Елефант» – орієнтація на комфорт і індивідуальний підхід до гостей.
- «Лісова пісня» – оздоровчо-рекреаційний напрям, доступний широкому колу туристів.
- «Газдівська хижа» – поєднання автентики, гастрономічного туризму й природного відпочинку [18].

Цінова політика закладів відображає їхню ринкову нішу: від бюджетних пропозицій до преміум-сегменту. Такий підхід сприяє формуванню комплексного туристичного продукту Закарпаття, здатного задовольнити потреби різних категорій відвідувачів – від прихильників еко- та культурного туризму до поціновувачів комфорту та оздоровлення.

Також нами було здійснено характеристику сільського зеленого туризму в Одеській області, яка має хороші природні, культурні та історичні передумови для розвитку сільського зеленого туризму, а саме:

- розташування поблизу узбережжя Чорного моря, що створює можливості поєднувати відпочинок на природі й сільські табори.

- наявність культурної спадщини і традицій сільської місцевості Бессарабії, що може стати базою для туристичних продуктів із автентичним змістом.

- список садиб у регіоні хоч і не дуже великий («2 садиби» за даними каталогу) greentour.com.ua, але це означає наявність стартових точок, які можна розвивати, табл.2.4.

Таблиця 2.4

Садиби Одеської області

№	Назва садиби	Категорія комфорт у*	Основні особливості	Потенціал розвитку
1	Центр етнографічного, сільського зеленого туризму та сімейного відпочинку «Фрумушика-Нова»	Базова	Розташована в Бессарабії, акцент на етнографію й сімейний відпочинок	Високий – унікальна культура + природа
2	Ранчо «Дядечка Бо»	Базова	Ранчо-формат, сільська атмосфера	Середній – потрібно розширення інформації

* Категорія комфорту зазначена як «Базова» (яка відповідає відображенню на сайті як «В (базовий)») – точна кількість зірок не вказана.

У регіоні представлено лише дві садиби, що свідчить про низький рівень покриття сільського зеленого туризму в області.

Обидві садиби позиціонуються як об'єкти з акцентом на етнографічний, сімейний або сільський досвід – тобто не стільки преміум-комфорт, скільки автентичність. Категорія комфорту – базова, що означає потребу в модернізації, покращенні сервісу та інфраструктури. Підсилення потенціалу: використання унікальних культурних ресурсів (Бессарабія), створення тематичних продуктів, краща інформованість та маркетинг [18].

2. Тематичні майстер-класи та ремісничі практики, які дають змогу туристам брати участь у виготовленні народних виробів, кулінарних продуктах та традиційних ремеслах.

В Україні активно розвивається сільський зелений туризм, що включає участь туристів у тематичних майстер-класах та ремісничих практиках. Ці заходи дозволяють глибше зануритися в культуру та традиції регіонів, сприяючи збереженню народних ремесел і розвитку місцевих громад.

Майстер-класи з народних ремесел. Косів, Івано-Франківська область: Центр гуцульських майстрів народних ремесел, де туристи можуть навчитися гончарству, ткацтву, вишиванню, писанкарству та іншим традиційним промислам. Майстер-класи проводяться місцевими умільцями, що дозволяє гостям зануритися в автентичну культуру Карпат.

- *Берегівщина, Закарпатська область:* Під час фестивалів, таких як «Берег Фест», організовуються майстер-класи з народного ремісництва, де можна навчитися традиційним технікам виготовлення сувенірів, кераміки та інших виробів [17].

Фестивалі з елементами ремісничих практик. Сорочинський ярмарок, Полтавська область: Щорічний фестиваль, що проводиться в селі Великі Сорочинці, де представлені традиційні ремесла, такі як вишивка, кераміка, ткацтво. Туристи можуть не лише придбати вироби, а й взяти участь у майстер-класах та спостерігати за процесом їх виготовлення.

- *Свято ковалів, Івано-Франківськ:* Міжнародний фестиваль, присвячений ковальському мистецтву, де майстри з різних куточків світу демонструють свої вміння. Гості можуть спостерігати за процесом кування, брати участь у майстер-класах та придбати унікальні вироби

Агросадиби з ремісничими практиками. Садиба «Турул», Закарпаття: Пропонує туристам не лише комфортне проживання, а й організацію майстер-класів з народного ремісництва, таких як виготовлення кераміки, ткацтво, вишивка. Це дозволяє гостям не лише відпочити, а й навчитися новим навичкам [19].

3. Еко-тури та активний відпочинок, включаючи піші походи, велосипедні маршрути, кінні прогулянки, риболовлю, спостереження за дикою природою.

Як показують міжнародні дослідження, глобальний ринок екотуризму демонструє стійку позитивну динаміку розвитку. У 2024 році його обсяг зріс на 13,5%, досягнувши 249,16 млрд дол. США порівняно з 219,53 млрд дол. США у 2023 році. За прогнозами аналітиків, до 2028 року він може сягнути 428,97 млрд

дол. США, що свідчить про зростаючий інтерес туристів до сталих форм подорожей.

Одним із ключових трендів є вибір екологічно орієнтованого житла, яке, за даними досліджень, коштує в середньому на 151 долар дешевше за добу, ніж стандартні готельні варіанти. Водночас 80% туристів у світі вважають важливим подорожувати екологічно відповідально. Понад половина (53%) мандрівників надають перевагу розміщенню, що поєднує комфорт із принципами сталого розвитку, а 62% планують хоча б раз зупинитися в екологічному житлі протягом року.

Більшість туристів (66%) прагнуть отримати справжні враження, які відображають місцеву культуру, традиції та спосіб життя громад. Крім того, третина (33%) подорожуючих свідомо обирають напрямки ближче до дому, щоб зменшити свій вуглецевий слід.

У структурі екотуризму групові тури у 2022 році займали понад 80% ринку, однак сегмент індивідуальних подорожей демонструє найвищі темпи зростання – CAGR 17% з 2023 року, і така тенденція, за прогнозами, збережеться щонайменше до 2032 року.

Серед основних чинників зростання ринку виділяються: підвищення екологічної свідомості населення, зростання попиту на сталі практики, державна політика підтримки природоохоронних ініціатив, розвиток технологій у сфері «зелених» подорожей, а також збільшення доходів населення. Усі ці фактори формують сприятливе середовище для подальшого розширення сегмента сільського зеленого туризму, який є складовою глобального тренду відповідального та сталого туризму [12].

В Україні активно розвиваються еко-тури та активні форми відпочинку, які дозволяють туристам поєднувати відпочинок із безпосереднім контактом з природою та культурою регіонів. Такі активності сприяють збереженню природних ресурсів, розвитку місцевих громад і підвищенню привабливості сільських територій.

Піші походи. Карпати та Закарпаття: розвинена мережа туристичних маршрутів різної складності, включаючи підйоми на гірські вершини, маршрути до водоспадів, озер та природних заповідників.

- Поліський та Подільський регіони: екологічні тропи через національні парки та заповідники, де туристи можуть спостерігати за флорою та фауною, проводити фотополювання та навчальні еко-екскурсії.

Велосипедні маршрути. Львівщина, Закарпаття та Київщина: облаштовані веломаршрути через села, ліси та долини, що поєднують природні, культурні та історичні об'єкти, в рамках організованих велотурів туристи можуть брати участь у фермерських святах, дегустаціях місцевих продуктів та еко-акціях із прибирання територій.

Кінні прогулянки. карпатські та Подільські села: надається можливість покататися на конях, брати участь у традиційних ранчо-активностях та знайомитися з місцевою культурою, кінні тури поєднують активний відпочинок із навчанням основ верхової їзди та догляду за тваринами, що особливо популярно серед сімей з дітьми.

Риболовля та водні активності. Одеська, Закарпатська та Полтавська області: організовуються риболовні тури на озерах, річках і ставках, туристи можуть брати участь у майстер-класах із приготування рибних страв, а також у спортивних змаганнях і фестивалях, присвячених рибальству.

Спостереження за дикою природою, національні парки та заповідники (Карпатський, Асканія-Нова, Світязь): пропонуються тури з орнітологічним спостереженням, екологічними екскурсіями та екофотосесіями, туристи отримують можливість спостерігати за птахами, дикими тваринами та унікальними природними ландшафтами під керівництвом досвідчених гідів.

Еко-тури та активний відпочинок не лише сприяють розвитку туризму, а й формують свідоме ставлення до природи, залучають місцевих жителів до створення туристичних продуктів та допомагають популяризувати Україну як безпечний і цікавий напрямок для активного відпочинку.

4. Гастрономічні тури та дегустації локальної продукції, що сприяють популяризації регіональних кулінарних традицій і залученню туристів до локальної економіки.

Найбільш відомі форми гастрономічного туризму включають:

1. Винні тури та дегустації – відвідування виноробних господарств, шато та приватних виноробень, де туристи знайомляться з процесом виробництва вина та дегустують різні сорти вин, отримуючи знання про історію виноробства регіону (Шато Трубецького, Херсонщина, центр культури вина «Шабо», Одеська область).

2. Пивні тури та екскурсії на пивоварні – знайомство з традиціями пивоваріння, дегустація крафтового та локального пива, участь у майстер-класах з виготовлення напою (Броварня «Дрофа», Херсон).

3. Фермерські та аграрні тури – відвідування локальних фермерських господарств, дегустація молочної, м'ясної, овочевої та фруктової продукції, участь у приготуванні традиційних страв Сироварня «Бараново» (Закарпаття), солодка Житомирщина.

• 4. Кулінарні майстер-класи – навчання приготуванню регіональних страв, хліба, вареників, ковбас, сирів, медових продуктів та кондитерських виробів, що дозволяє туристам зануритися у місцеві гастрономічні традиції Гуцульські Карпати + Буковель (Івано-Франківщина).

5. Фестивалі локальної кухні та сезонні ярмарки – участь у фестивалях меду, вина, сиру, плодових та овочевих ярмарках, що демонструють культурне різноманіття регіонів та підтримують локальних виробників (Фестиваль вина «Шабо» (Одеська область, фестиваль меду «Солодка Житомирщина») [17].

Такі гастрономічні ініціативи забезпечують взаємодію туристів із місцевою культурою, сприяють розвитку малого та середнього бізнесу в сільській місцевості та стимулюють економічне зростання регіонів. Вони також підвищують привабливість сільських територій як туристичних напрямків, поєднуючи культурний, освітній та розважальний аспекти подорожей.

Аналіз показує, що більшість туристичних продуктів обмежені регіонально та не завжди стандартизовані, що знижує їхню конкурентоспроможність на національному та міжнародному рівні. Значною мірою це пов'язано з недостатнім рівнем цифровізації та маркетингового просування туристичних послуг, а також з обмеженими фінансовими ресурсами місцевих громад та приватних підприємців.

Вважаємо, для того, щоб регіони максимально реалізували свій потенціал у сфері сільського зеленого туризму, потрібно:

- Розробити чіткі тематичні продукти (наприклад, винний туризм, агротуризм, культурно-історичні маршрути) – з акцентом на унікальність регіону.
- Підвищити стандарти обслуговування: просування сертифікації садиб, введення ясних критеріїв якості, стандартизація пропозицій.
- Покращити маркетинг і залучення туристичної аудиторії: просування через онлайн-платформи, соціальні медіа, співпраця з туристичними агентствами.
- Покращити інфраструктуру: легший доступ до садиб, транспортні рішення, комфорт для гостей, пакети послуг.
- Залучення місцевих громад: підготовка кадрів, участь господарств, розвиток місцевого виробництва і гастрономії – це підсилить соціально-економічний ефект.
- Впровадження екологічних та сталих практик: зелена сертифікація, еко-маршрути, збереження природи – це тренд, що приваблює туристів.

Водночас спостерігається позитивна тенденція до розвитку інноваційних форм туристичного продукту, зокрема інтеграції цифрових технологій у бронювання, організацію маршрутів та взаємодію з туристами через онлайн-платформи. Такі інструменти дозволяють підвищити доступність туристичних послуг, розширити цільову аудиторію та стимулювати розвиток сільських територій.

Отже, наявні туристичні продукти та послуги в сільському зеленому туризмі України створюють міцну основу для подальшого розвитку галузі. Підвищення їхньої якості, впровадження інновацій та стандартизація пропозицій стануть ключовими чинниками формування конкурентоспроможного туристичного ринку та забезпечення сталого розвитку сільських громад.

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЯ ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ

3.1. Принципи формування стратегії відновлення

Розвиток сільського зеленого туризму є важливим чинником підвищення конкурентоспроможності регіонів, активізації місцевих громад та збереження культурно-природної спадщини України. В умовах сучасних викликів – економічних, соціальних і безпекових – особливого значення набуває формування чіткої та послідовної стратегії відновлення і розвитку сільського зеленого туризму, спрямованої на відродження сільських територій і створення нових можливостей для зайнятості населення.

Основна мета стратегії полягає у забезпеченні сталого розвитку сільських територій через підтримку туристичної діяльності, диверсифікацію джерел доходів сільського населення, підвищення якості туристичних послуг і впровадження екологічно безпечних практик. Важливими напрямками реалізації стратегії є розвиток інфраструктури, удосконалення нормативно-правового забезпечення, формування системи професійної підготовки кадрів, популяризація локальних туристичних продуктів та міжнародна співпраця.

Реалізація ефективної стратегії відновлення та розвитку сільського зеленого туризму сприятиме не лише економічному зростанню, а й соціальній стабільності, екологічній безпеці та збереженню української автентичності. Саме стратегічний підхід дозволить перетворити сільський зелений туризм на потужний інструмент регіонального відродження та сталого розвитку держави [3].

Формування ефективної стратегії відновлення та розвитку сільського зеленого туризму в Україні повинно ґрунтуватися на системному підході та дотриманні низки базових принципів, що забезпечують її цілісність, результативність і стійкість, а саме:

Принцип сталого розвитку – усі заходи мають враховувати баланс між економічними вигодами, соціальними потребами та екологічною безпекою.

Збереження природного середовища й культурної спадщини є невід’ємною умовою довгострокового розвитку сільського туризму.

Принцип комплексності – стратегія повинна охоплювати всі складові розвитку – від удосконалення законодавчої бази й інфраструктури до просування туристичних продуктів і підвищення кваліфікації кадрів.

Принцип участі місцевих громад – важливою умовою успіху є активна участь сільського населення, представників місцевого самоврядування, бізнесу та громадських організацій у процесі планування та реалізації стратегічних заходів.

Принцип інноваційності – розвиток сільського туризму має спиратися на впровадження сучасних технологій, цифрових інструментів, екологічних рішень і нових форм туристичних послуг, що підвищують привабливість регіонів.

Принцип партнерства та децентралізації – взаємодія між державними структурами, регіональними органами влади, приватним сектором і міжнародними партнерами забезпечує узгодженість дій та ефективне використання ресурсів.

Принцип регіональної специфіки – стратегія має враховувати природно-географічні, культурно-історичні та економічні особливості кожного регіону, сприяючи створенню унікальних туристичних продуктів і брендів територій.

Принцип безперервності та моніторингу – реалізація стратегії повинна передбачати постійне оцінювання результатів, коригування заходів і оновлення цілей відповідно до змін внутрішнього та зовнішнього середовища.

Вважаємо, що застосування зазначених принципів створить міцне підґрунтя для розроблення практичних механізмів реалізації стратегії відновлення та розвитку сільського зеленого туризму, оскільки на основі цих засад формується система конкретних заходів, що спрямовані на активізацію туристичної діяльності в сільській місцевості, підвищення її ефективності та стійкості. А визначення основних напрямів реалізації стратегії дозволить забезпечити узгодженість дій держави, місцевих громад і бізнесу, спрямованих на

відновлення туристичного потенціалу та створення сприятливого середовища для сталого розвитку сільських територій.

Наведемо основні напрями реалізації стратегії відновлення та розвитку сільського зеленого туризму, оскільки сама реалізація стратегії відновлення та розвитку сільського зеленого туризму потребує комплексного підходу, спрямованого на створення сприятливих умов для функціонування та зростання туристичної діяльності в сільській місцевості. Основні напрями наведені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Напрями реалізації стратегії відновлення та розвитку сільського зеленого туризму

№ п/п	Напрямок	Значення
1	Нормативно-правове забезпечення	Удосконалення законодавчої бази з метою визначення чітких стандартів діяльності у сфері сільського туризму, регламентації статусу сільських садиб, спрощення процедур реєстрації та оподаткування. Важливо також забезпечити державну підтримку суб'єктів малого та середнього бізнесу в цій галузі.
2	Інфраструктурний розвиток	Модернізація транспортної, комунальної та соціальної інфраструктури в сільських регіонах, покращення доступності туристичних локацій, створення зручних умов для розміщення, харчування та дозвілля туристів.
3	Підвищення якості послуг і професійна підготовка кадрів	Важливим завданням є формування системи освіти й підвищення кваліфікації фахівців у сфері туризму, готельно-ресторанної справи, маркетингу та менеджменту. Підготовка кадрів має бути спрямована на розвиток сервісної культури, екологічної свідомості та підприємницьких навичок.
4	Розвиток локальних туристичних продуктів	Необхідно підтримувати створення унікальних маршрутів, гастрономічних, етнографічних, еко- та агротурів, які відображають автентичність регіонів. Формування локальних брендів сприятиме популяризації територій і залученню туристів.
5	Екологізація туристичної діяльності	Впровадження екологічних стандартів, розвиток екоініціатив, використання відновлюваних джерел енергії, сортування відходів і раціональне використання природних ресурсів повинні стати основою функціонування сільських туристичних об'єктів.
6	Інформаційно-маркетингова підтримка	Активне просування сільського зеленого туризму через цифрові платформи, створення єдиного інформаційного порталу, проведення виставок, фестивалів, рекламних кампаній. Ефективна комунікація сприятиме зростанню впізнаваності та привабливості України як туристичної дестинації.
7	Міжнародна співпраця та залучення інвестицій	Важливо налагоджувати партнерство з міжнародними організаціями, брати участь у грантових програмах, обмінюватися досвідом і впроваджувати найкращі світові практики розвитку сільського туризму.

Розроблено авторами

Реалізація цих напрямів забезпечить поетапне відновлення туристичного потенціалу сільських територій, створення нових робочих місць і формування позитивного іміджу України як країни з розвиненою системою сталого туризму.

3.2. Моделі розвитку сільського зеленого туризму у післявоєнний період

Післявоєнний період в Україні відкриває новий етап переосмислення ролі туризму як важливого чинника відновлення економіки, соціальної стабільності та духовного відродження суспільства. Сільський зелений туризм у цьому контексті виступає не лише формою відпочинку, а й ефективним інструментом підтримки місцевих громад, створення робочих місць, збереження культурної ідентичності та інтеграції України у світовий туристичний простір. Для досягнення цих цілей необхідно визначити оптимальні моделі розвитку сільського зеленого туризму, що враховуватимуть сучасні реалії, регіональні особливості та потреби населення у післявоєнний період.

Згідно проведеного аналізу, було виявлено, що у процесі післявоєнного відновлення можливе застосування кількох взаємопов'язаних моделей розвитку сільського зеленого туризму, які різняться за рівнем організації, економічними механізмами та ступенем участі держави й громад.

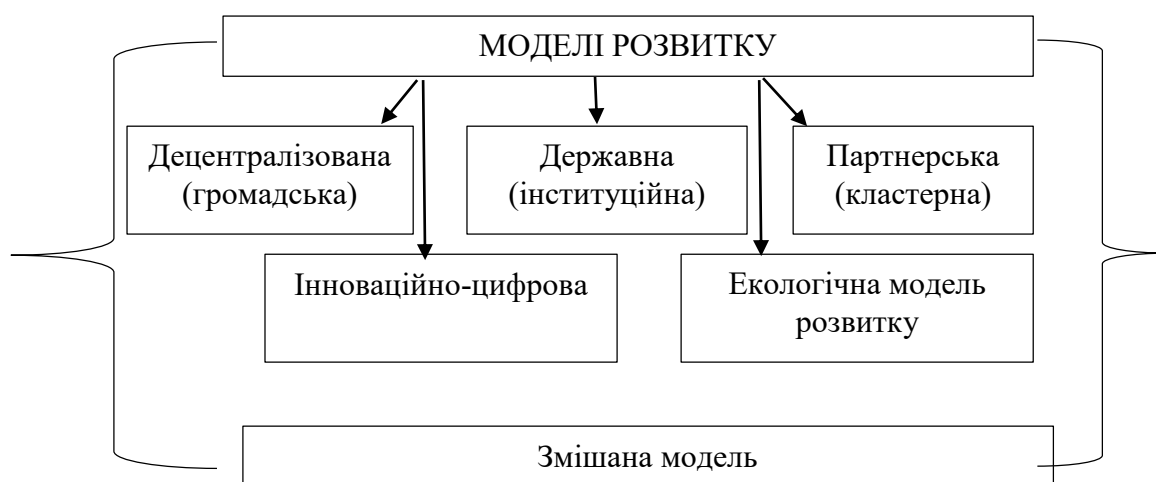

Рис. 3.1. Моделі розвитку сільського зеленого туризму

Децентралізована (громадська) модель – базується на ініціативі місцевих жителів і громад, які самостійно організовують туристичну діяльність, використовуючи власні ресурси. Такий підхід сприяє самоорганізації, розвитку місцевого підприємництва та зміцненню громади. Головну роль відіграють сільські садиби, етнооселі, фермерські господарства, що пропонують туристам автентичний досвід перебування в сільському середовищі.

Державна (інституційна) модель – передбачає активну участь держави у плануванні, фінансуванні та координації розвитку сільського туризму. Ця модель ефективна у післявоєнний період, коли потрібна централізована підтримка відновлення інфраструктури, створення умов безпеки, підготовка кадрів і реалізація національних програм підтримки малого бізнесу.

Партнерська (кластерна) модель – заснована на співпраці органів влади, бізнесу, освітніх закладів і громадських організацій. У межах туристичних кластерів створюються партнерські мережі, що об'єднують різні види послуг — від проживання до екскурсій, гастрономії та ремесел. Такий підхід забезпечує синергію ресурсів і сталий розвиток територій [28].

Інноваційно-цифрова модель – передбачає впровадження цифрових технологій, онлайн-букінгу, віртуальних турів, електронного маркетингу та систем управління якістю. Використання ІТ-рішень робить сільський туризм конкурентоспроможним і доступним для ширшої аудиторії, що особливо актуально для залучення іноземних туристів після відновлення безпеки.

Екологічна модель розвитку – орієнтована на відновлення природного потенціалу територій, екологічне будівництво, використання відновлюваних джерел енергії, формування екотуристичних маршрутів. Така модель поєднує розвиток туризму із збереженням довкілля, що відповідає концепції «зеленого відновлення» України.

Післявоєнний розвиток сільського зеленого туризму має ґрунтуватися на поєднанні кількох моделей, адаптованих до потреб різних регіонів і соціально-економічних умов. Найбільш ефективною є комбінована модель, що поєднує

державну підтримку, місцеву ініціативу, партнерські зв'язки та інноваційні рішення.

Застосування таких моделей дозволить створити стійку систему розвитку сільського туризму, здатну забезпечити зайнятість населення, відродження локальної економіки, інтеграцію ветеранів і внутрішньо переміщених осіб у громади, а також сприятиме формуванню позитивного міжнародного іміджу України як країни з потужним потенціалом сталого туризму.

В умовах післявоєнного відновлення роль держави у підтримці сільського зеленого туризму є ключовою. Держава здатна забезпечити координацію, фінансування, нормативну базу та створення сприятливого середовища для розвитку туристичної діяльності. Основні напрями державної підтримки можна визначити так:

- фінансова та інвестиційна підтримка, надання грантів, субсидій і пільгових кредитів для сільських садиб, фермерських господарств та малого туристичного бізнесу. Створення державних програм інвестування у відновлення туристичної інфраструктури та розбудову сервісу;

- нормативно-правове регулювання, удосконалення законодавства щодо сільського туризму, спрощення процедур реєстрації туристичних об'єктів, встановлення стандартів якості послуг та податкових преференцій для суб'єктів туристичної діяльності;

- інфраструктурна підтримка, розбудова та відновлення транспортної, комунальної та соціальної інфраструктури сільських територій. Створення зручних умов для доступу туристів до об'єктів зеленого туризму, облаштування маршрутів, інформаційних центрів та безпечних рекреаційних зон;

- освітня та кадрова підтримка, організація програм підготовки й підвищення кваліфікації фахівців у сфері туризму, готельно-ресторанної справи, менеджменту та маркетингу. Підтримка навчальних ініціатив для місцевих громад і підготовка кадрів, здатних працювати у нових умовах;

- інформаційно-маркетингова підтримка, просування українського сільського зеленого туризму на внутрішньому та міжнародному ринках через

цифрові платформи, соціальні мережі, участь у туристичних виставках та організацію фестивалів і заходів, що популяризують локальні продукти та культурну спадщину;

– партнерство та міжнародна співпраця, залучення міжнародних грантів, участь у програмах обміну досвідом, розвиток спільних туристичних проектів з країнами-партнерами, підтримка експорту українських туристичних продуктів і послуг;

– екологічна підтримка, створення програм стимулювання «зеленого відновлення», впровадження енергоефективних технологій, підтримка екоініціатив, розвиток сталого туризму з дотриманням принципів збереження природи та культурної спадщини.

Отже, державна підтримка у післявоєнний період має стати фундаментом для відновлення сільського зеленого туризму та забезпечення його сталого розвитку. Комплексне застосування фінансових, нормативних, інфраструктурних, освітніх, маркетингових і екологічних заходів дозволяє не лише відновити туристичний потенціал сільських територій, а й підвищити соціальну стабільність, економічну активність та інтеграцію громад у відновлення країни. Такий підхід забезпечить формування конкурентоспроможного туристичного продукту, який стане ефективним інструментом післявоєнного відродження України.

3.3. Рекомендації щодо просування та маркетингу сільського туризму

Ефективне просування сільського зеленого туризму є невід’ємною складовою реалізації стратегії відновлення та розвитку післявоєнного періоду. В умовах конкуренції на туристичному ринку та необхідності залучення як внутрішніх, так і міжнародних туристів, важливе значення має формування цілісної маркетингової системи, яка поєднує державну підтримку, ініціативи громад і бізнесу, а також використання сучасних технологій.

Основні рекомендації з маркетингу та просування сільського туризму:

1. Створення єдиного туристичного бренду регіону, через формування унікального іміджу сільських територій через локальні бренди, які поєднують природні, культурні та гастрономічні особливості. Важливо підкреслити автентичність регіону та його безпечність для туристів, що підвищує довіру і привабливість.

2. Цифровий маркетинг та присутність в онлайн-просторі, тобто розвиток офіційних веб-сайтів, мобільних додатків, соціальних мереж і платформ онлайн-букінгу. Використання віртуальних турів, інтерактивних карт і цифрових каталогів дозволить ефективно демонструвати туристичний продукт і залучати аудиторію безпосередньо на місцях.

3. Інтеграція локальних продуктів і послуг у маркетингові кампанії, через просування гастрономічних турів, ремісничих майстерень, етнофестивалів та екоініціатив як частини туристичного досвіду. Важливо демонструвати взаємозв'язок туризму з місцевою економікою та культурною спадщиною.

4. Участь у національних та міжнародних туристичних виставках і форумах, тобто представлення регіонів України на міжнародній арені, що сприятиме обміну досвідом, залученню інвестицій та формуванню позитивного іміджу країни як безпечної та привабливої туристичної дестинації.

5. Співпраця з блогерами та лідерами думок, через використання сучасних комунікаційних каналів що дозволить ефективно інформувати потенційних туристів про сільські туристичні об'єкти, популяризувати локальні події та підвищувати впізнаваність бренду регіону.

6. Впровадження системи зворотного зв'язку та оцінки якості послуг, тобто регулярне моніторування задоволеності туристів, аналіз відгуків і рекомендацій допоможе оперативно коригувати маркетингові стратегії, підвищувати рівень обслуговування та підвищувати конкурентоспроможність сільського туризму.

7. Комплексна інтеграція з державними програмами підтримки, завдяки взаємодії з національними ініціативами з відновлення та розвитку сільських територій, грантовими програмами та рекламними кампаніями

дозволить масштабувати маркетингові заходи та забезпечити довгострокову сталість розвитку туристичної діяльності.

Ефективний маркетинг і просування сільського зеленого туризму створюють основу для залучення туристів, підвищення економічної активності та соціальної стабільності сільських громад у післявоєнний період. Комплексний підхід, що поєднує цифрові технології, локальні бренди, участь держави та партнерську співпрацю, дозволяє зробити сільський туризм конкурентоспроможним, привабливим для туристів і значущим чинником відновлення України.

ВИСНОВКИ

Сільський зелений туризм виступає ключовим елементом відновлення та сталого розвитку сільських територій України, особливо у післявоєнний період. Його розвиток сприяє не лише економічній активності і створенню нових робочих місць, а й збереженню культурної спадщини, природних ресурсів та соціальної стабільності громад.

Реалізація ефективної стратегії відновлення та розвитку сільського зеленого туризму базується на чітко визначених принципах – сталості, комплексності, участі громад, інноваційності, партнерства та регіональної специфіки. Дотримання цих принципів забезпечує основу для розроблення практичних механізмів розвитку туризму, визначення пріоритетних напрямів діяльності та координації дій держави, бізнесу і місцевих громад.

У післявоєнний період ефективними є різні моделі розвитку сільського зеленого туризму – децентралізована, державна, партнерська, інноваційно-цифрова та екологічна. Оптимальним підходом є комбінована модель, що поєднує державну підтримку, місцеву ініціативу, партнерство та впровадження сучасних технологій. Вона дозволяє адаптувати розвиток туризму до специфіки регіонів, потреб населення та умов післявоєнного відновлення.

Державна підтримка є невід’ємною складовою цього процесу. Основні напрями – фінансова та інвестиційна допомога, нормативно-правове регулювання, розвиток інфраструктури, підготовка кадрів, інформаційно-маркетингова підтримка, міжнародна співпраця та екологічні ініціативи – забезпечують сталість і системність відновлення туристичного потенціалу сільських територій.

Особливу увагу необхідно приділити просуванню та маркетингу сільського туризму, що включає створення локальних брендів, цифровий маркетинг, інтеграцію локальних продуктів у туристичні маршрути, участь у виставках і фестивалях, співпрацю з блогерами та впровадження системи зворотного

зв'язку. Такий комплексний підхід дозволяє підвищити привабливість регіонів, залучити туристів та інтегрувати Україну у світовий туристичний простір.

Перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Україні залежать від здатності адаптуватися до змін, впроваджувати інноваційні рішення та ефективно поєднувати державну підтримку з активною участю громад і бізнесу. У довгостроковій перспективі це сприятиме формуванню конкурентоспроможного туристичного продукту, відновленню економіки, соціальній стабільності та зміцненню міжнародного іміджу України як країни з потужним потенціалом сталого та екологічного туризму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сільський зелений туризм – від роз'єднаних садиб до територіальних кластерів. Брошура. 2023. 64 с. URL: <https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/Rutynskyy-Silskyy-zelenyy-turyzm-2018-book.pdf> (дата звернення: 22.10.2025).
2. Гоцелюк, А. Ю. Сільський зелений туризм – пріоритетний напрям диверсифікації економіки сільських територій Миколаївської області // *Економічні науки. Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 2. Т. 2. С. 174–177.
3. Тищук, І. В., Ільїна, О. В. Стратегія розвитку сільського зеленого туризму в Україні // *Географічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк: Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 4. С. 84–93. DOI: <https://doi.org/10.32782/geochasvnu.2024.4.09>
4. Ткаченко, Т. І. *Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія*. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. С. 203–205.
5. *Проект Закону України про «Туризм»*. URL: <https://rada.gov.ua> (дата звернення: 22.10.2025).
6. Тищук, І. В. Сільський зелений туризм: ключові аспекти та перспективи розвитку // *Post-War Reconstruction of Ukraine: Legal, Political and Economic Challenges in Historical Perspective : scientific monograph / Ed. by V. M. Stratonov*. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2025. Р. 784–808. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-559-4-39>
7. Тищук, І. В., Ільїна, О. Сільський зелений туризм в Україні: стан, динаміка, міжнародний досвід // *Географічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк: Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 3. С. 84–93. DOI: <https://doi.org/10.32782/geochasvnu.2024.3.12>
8. *Про туризм: Закон України від 15 вересня 1995 р.* // ВВР. 1995. № 31. С. 24–30.

9. *Про особисте селянське господарство: Закон України від 15 травня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 29. Ст. 232.*

10. *Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про особисте селянське господарство» щодо розвитку сільського зеленого туризму».* URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/XH1Q068A.html (дата звернення: 22.10.2025).

11. *Ecotourism Market Report by Traveler Type (Solo, Group), Age Group (Generation X, Generation Y, Generation Z), Sales Channel (Travel Agent, Direct), and Region 2024–2032.* IMARC. URL: <https://www.imarcgroup.com/ecotourism-market> (дата звернення: 23.10.2025).

12. *ECEAT, European Centre for Ecological and Agricultural Tourism.* URL: <https://www.eceat.org> (дата звернення: 02.10.2025).

13. Тищук, І. В. Особливості розвитку зеленого туризму в розвинених країнах світу // *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 9. С. 571–576. URL: <http://global-national.in.ua/issue-9-2016> (дата звернення: 22.10.2025).

14. Олійник, В., Данілова, О. Організація туризму: сільський зелений туризм. Світовий досвід та перспективи розвитку в Україні // *Економіка та суспільство*. 2025. № 72. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-30>

15. *Kaimo turizmo organizavimas.* Vilnius: Wageningen Agricultural University, 2001. 113 p.

16. *Kaimo turizmo organizavimas.* Vilnius: Wageningen Agricultural University, 2001. 113 p.

17. *Подорожі до майстрів народних ремесел. Майстер-класи – Верховель* URL: <https://sadyba.turul.com.ua/>

18. *Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні.* URL: <http://www.greentour.com.ua> (дата звернення: 22.10.2025).

19. *Фестивалі – садиба Турул, Берегово.* URL: <https://sadyba.turul.com.ua/>

20. *Kierunki rozwoju turystyki dla wojewodztwa maopolskiego na lata*. URL: <https://silo.tips/download/kierunki-rozwoju-turystyki-dla-wojewodztwa-maopolskiego-na-lata> (дата звернення: 22.10.2025).
21. *Електронний ресурс*. URL: <http://www.zbeskiduniskiego.pl> (дата звернення: 22.10.2025).
22. *Електронний ресурс*. URL: <https://www.grandsitedefrance.com/label> (дата звернення: 22.10.2025).
23. *Електронний ресурс*. URL: <https://www.goturkeytourism.com/things-to-do/nature-and-ecotourism-in-turkey.html> (дата звернення: 22.10.2025).
24. *Електронний ресурс*. URL: <https://cycling.goturkey.com/ua/homepage> (дата звернення: 22.10.2025).
25. *Regione Liguria*. URL: http://lr.v.regione.liguria.it/liguriass_prod/articolo?urndoc=urn:nir:regione.liguria:legge:2007-11-21;37&pr=idx,0;artic,1;articparziale,0 (дата звернення: 22.10.2025).
26. *LTO Nederland*. URL: <https://www.lto.nl/financiele-noodgift-nu-ook-voor-boerderijwinkels-en-plattelandstoerisme/> (дата звернення: 22.10.2025).
27. Тищук, І. В., Ільїна, О. В. Сільський зелений туризм в Україні: стан, динаміка, міжнародний досвід // *Географічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк: Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 3. С. 84–93. DOI: <https://doi.org/10.32782/geochasvnu.2024.3.12>
28. Матвійчук, Л. Ю., Тищук, І. В. *Сільський зелений туризм як фактор регіонального розвитку: методологічний аспект та практичний досвід : монографія*. Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2017. 260 с.
29. *Електронний ресурс*. URL: <ntou-library-small-and-medium-sized-businesses-recovery.pdf> (дата звернення: 22.10.2025). С. 27.
30. *Туристичний барометр України 2021–2022 рр.* Національна туристична організація України. URL: <ntou-statistics-barometer-poster-2021-2022> (дата звернення: 22.10.2025).